

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ
ΕΝΙΑΙΑΣ ΤΕΛΙΚΗΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΑΣ ΓΡΑΠΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗΣ/ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 90΄

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΔΙΔΑΓΜΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

(50 ΜΟΝΑΔΕΣ)

A1.

Οδυσσέας Ελύτης, «Μικρή πράσινη θάλασσα»

Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Που θα 'θελα να σε υιοθετήσω
Να σε στείλω σχολείο στην Ιωνία
Να μάθεις μανταρίνι και άψινθο
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Στο πυργάκι του φάρου το καταμεσήμερο
Να γυρίσεις τον ήλιο και ν' ακούσεις
Πώς η μοίρα ξεγίνεται και πώς
Από λόφο σε λόφο συνεννοούνται
Ακόμα οι μακρινοί μας συγγενείς
Που κρατούν τον αέρα σαν αγάλματα
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Με τον άσπρο γιακά και την κορδέλα
Να μπεις απ' το παράθυρο στη Σμύρνη
Να μου αντιγράψεις τις αντιφεγγιές στην οροφή
Από τα Κυριελέησον και τα Δόξα Σοι
Και με λίγο Βοριά λίγο Λεβάντε
Κύμα το κύμα να γυρίσεις πίσω
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Για να σε κοιμηθώ παράνομα
Και να βρίσκω βαθιά στην αγκαλιά σου
Κομμάτια πέτρες τα λόγια των Θεών
Κομμάτια πέτρες τ' αποσπάσματα του Ηράκλειτου
(*Το φωτόδεντρο και η δέκατη τέταρτη ομορφιά, 1971*)

Ερώτηση A1

(α) «Η θάλασσα στο ποίημα έχει έντονη συμβολική διάσταση». Να αναλύσετε τη συγκεκριμένη θέση σχολιάζοντας το σύμβολο της «θάλασσας» σε όλο το ποίημα.

(μονάδες 15)

(β) Να εντοπίσετε τα υπερρεαλιστικά στοιχεία που υπάρχουν στο ποίημα. Δικαιολογήστε με αναφορές σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου.

(μονάδες 10)

A2.

Στρατής Δούκας, *Ιστορία ενός αιχμαλώτου*

Στην καταστροφή της Σμύρνης, βρέθηκα με τους γονιούς μου στο λιμάνι, στην Πούντα. Μέσ' απ' τα χέρια τους με πήρανε. Κι έμεινα στην Τουρκία αιχμάλωτος.

Μεσημέρι πιάστηκα μαζί με άλλους. Βράδιασε και τα περίπολα ακόμα κουβαλούσαν τους άντρες στους στρατώνες. Κοντά μεσάνυχτα, όπως ήμαστε ο ένας κολλητά στον άλλο, μπήκε η φρουρά κι άρχισαν να μας χτυπούν, όπου έβρισκαν, με ξύλα, και να κλοτσοπατούν όσους κάθονταν χάμω, γόνα με γόνα. Τέλος πήραν διαλέγοντας όσους ήθελαν κι έφυγαν βλαστημώντας.

Εμείς φοβηθήκαμε πως θα μας χαλάσουν όλους.

Ένας γραμματικός, που 'χε το γραφείο του πλάι στην πόρτα, μας άκουγε που μιλούσαμε λυπητερά και μας έκανε νόημα να τον πλησιάσουμε:

–Σαν έρχονται, μας λέει, και σας φωνάζουν, εσείς τραβηχτείτε μέσα. Και το λόγο μου φυλάχτε τον καλά, έξω μην τον δώσετε.

Από κείνο το βράδυ, κάθε νύχτα, έπαιρναν απ' τους θαλάμους. Κι εμείς π' ακούγαμε πυροβολισμούς, απ' το Κατιφέ - Καλεσί, λέγαμε: «σκοποβολή κάνουνε».

Από μέρες, που πέρασαν με φόβο, ήρθε ένας αξιωματικός και μας παράλαβε, με σαράντα στρατιώτες. Μας έβγαλαν στην αυλή και μας χώρισαν απ' τους πολίτες· τότε είδα και τον αδερφό μου. Μας έβαλαν τετράδες και μας διέταξαν να γονατίσουμε να μας μετρήσουν. Ο αξιωματικός που μας έβλεπε, καβάλα στο άλογό του, έλεγε:

– Θα κοιτάξω να μη μείνει ούτε σπόρος από σας. Κι έδωσε το παράγγελμα να κινήσουμε.

Θα ήμαστε όλη η φάλαγγα κάνα δυο χιλιάδες.

Όπως βγήκαμε, μας τραβήξανε ίσια στην αγορά. Εκεί, το τουρκομάνι που μας περίμενε, σαν το λεφούσι έπεσε απάνω μας: τραπέζια, καρέκλες, ποτήρια, ό,τι έβρισκαν μπροστά τους μας πετούσαν απ' όλες τις μεριές. Ήταν και ναύτες Φράγγοι μαζί τους στα καφενεία κι έκαναν χάζι με μας.

Σα φτάσαμε στον Μπασμαχανέ, μπροστά μας βγήκε ένας Χαφούζης. Μας κοίταξε:

– Αλλάχ, Αλλάχ, είπε, τι γίνεται εδώ!

Και φώναξε του ασκέρ - αγά. Αυτός σταμάτησε.

– Ο λοχαγός εδώ! ξαναφωνάζει.

Τρακ τρακ το άλογο, ο λοχαγός πήγε, χαιρέτησε. Ο Χαφούζης τον ρωτά:

– Το «κιτάπι» μας αυτά λέει;

Ο λοχαγός μεταχαιρέτησε.

Κι εμείς περνούσαμε αράδα από μπροστά τους.

Μεσημέρι, δώδεκα, φτάσαμε στο Χαλκά - Μπουνάρ. Εκεί μας έκλεισαν στο σύρμα, κύκλο. Άμα βράδιασε, ένας τούρκος εφές απ' το χωριό μας ήρθε και μας καλούσε με τα ονόματά μας να βγούμε, τάχα πως θα μας γλιτώσει, με σκοπό να μας χαλάσει. Κι εμείς στη γη πέσαμε να μη δώσουμε γνωριμία.

Τα ξημερώματα ήρθε από τη Μαγνησία άλλος αξιωματικός, και μας σήκωσαν. Ωρες περπατούσαμε. Ούτε ξέραμε που μας παν. Μονάχα από τον τόπο καταλαβαίναμε πως βαδίζαμε για τη Μαγνησία.

Αντί να μας πηγαίνουν στο δημόσιο δρόμο μάς τραβούσανε απ' το βουνό. Κι όπως δεν ήμαστε σε ισότοπο, αρχίσαμε να σκορπάμε. Δεν μπορούσαμε να κρατήσουμε τις τετράδες. Και οι στρατιώτες φώναζαν προσταχτικά:

– ΣΤΙΣ ΤΕΤΡΑΔΕΣ! ΣΤΙΣ ΤΕΤΡΑΔΕΣ!

Ερώτηση Α2

(α) Να εντοπίσετε τρία περιστατικά των πρώτων ημερών της αιχμαλωσίας, στα οποία αναφέρεται ο αφηγητής και, με βάση αυτά, να σχολιάσετε τη στάση των Τούρκων απέναντι στους αιχμαλώτους.

(μονάδες 15)

(β) Να προσδιορίσετε το είδος της εστίασης στο αφήγημα. Δικαιολογήστε με αναφορά σε συγκεκριμένα στοιχεία από το κείμενο.

(μονάδες 10)

ΜΕΡΟΣ Β: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ ΜΕ ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

(50 ΜΟΝΑΔΕΣ)

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γιώργος Ιωάννου, «Ομίχλη»

Δεν ξέρω πια τι γίνεται με την ομίχλη κι αν εξακολουθεί να πέφτει τόσο πηχτή ή μήπως χάθηκε ολότελα κι αυτή, όπως η πάχνη πάνω απ' τα πρωινά κεραμίδια. Βλέποντας την παρθενική πάχνη να γυαλίζει παντού, λέγαμε: "Είχε κρύο τη νύχτα" ή "τα λάχανα θα γίνουν με την πάχνη πιο γλυκά· πρέπει να κάνουμε ντολμάδες".

Όταν ερχόταν ο καιρός της ομίχλης, είχα πάντα το νου μου σ' αυτήν. Μέρα τη μέρα περίμενα να με σκεπάσει κι εγώ να χώνομαι αθέατος μέσα της. Θλιβόμουν όμως πολύ, όταν έπεφτε τις καθημερινές, την ώρα που βασανιζόμουν με τα χαρτιά στο γραφείο. Παρακαλούσα να κρατήσει ως το βράδυ, συνήθως όμως γύρω στο μεσημέρι διαλυόταν από έναν ήλιο ιδιαίτερα δυσάρεστο.

Μα, καμιά φορά, όταν ξυπνώντας τ' απόγευμα, την ώρα που έλεγα αν θα πάω στο σινεμά ή στο καφενείο, έβλεπα αναπάντεχα απ' το παράθυρο το απέραντο θέαμα της ομίχλης, άλλαζα αμέσως σχέδια και πορείες. Σήκωνα το γιακά της καμπαρντίνας, κατέβαινα με σιγουριά τα σκαλιά κι έφευγα για την παραλία, χωρίς ταλαντεύσεις. Η ομίχλη

είναι για να βαδίζεις μέσα σ' αυτήν. Διασχίζεις κάτι που είναι πυκνότερο από αέρας και σε στηρίζει. Αλλά και κάτι ακόμα· ομίχλη χωρίς λιμάνι είναι πράγμα αταίριαστο.

Η ομίχλη ήταν ακόμα πιο γλυκιά, όταν την φιλοκεντούσε εκείνη η βροχή, η πολύ φιλή βροχή του ουρανού μας. Αυτή που δε σε βρέχει, μα σε ποτίζει μονάχα και φυτρώνουν πιο λαμπερά τα μαλλιά σου την άλλη βδομάδα. Και τότε έπαιρναν νόημα τα φώτα και τα τραμ και τα κορναρίσματα. Ακόμα κι οι πολυκατοικίες γίνονταν ελκυστικές μες στην αχνάδα.

Κι ύστερα έφτανα στο καφενείο του λιμανιού, αυτό που από χρόνια είναι γκρεμισμένο, να ξαναβρώ την παρέα μου. Κι όταν δεν ήταν εκεί – και δεν ήταν ποτέ εκεί – καθόμουν ώρες και καρτερούσα. Πίσω απ' τα τζάμια διαβαίνουν αράδα οι σκιές αυτών, που τώρα έχουν πεθάνει. Κολλούσαν το μούτρο τους για μια στιγμή στο θαμπό τζάμι κι άλλοι έμπαιναν μέσα, ενώ άλλοι τραβούσαν ανατολικά για τον Πύργο του Αίματος. Κι αν δε μου έγνεφε κανείς, έβγαινα κι ακολουθούσα μια σκιά, που ποτέ δεν μπορούσα να προφτάσω.

Δε θυμάμαι από πού ερχόταν εκείνη η ομίχλη· μάλλον κατέβαινε από ψηλά. Τώρα, πάντως, ξεκινάει βαθιά απ' τα όνειρα. Αυτά που χρόνια μένανε σκεπασμένα μ' ένα βαρύ καπάκι, που όμως πήρε απ' την πίεση για καλά να παραμερίζει.

Πέφτει πολλή ομίχλη, γίνομαι ένα μ' αυτήν, και ξεκινάω. Ακολουθώ άλλες σκιές ονοματίζοντάς τες. Περπατώ κοιτάζοντας το λιθόστρωτο. Αυτό σε πολλούς δρόμους και δρομάκια ακόμα διατηρείται. Δεν υπάρχει, βέβαια, ανάμεσα στις πέτρες το χορταράκι, που φύτρωνε τότε. Όλα έχουν γκρεμίσει ή ξεραθεί. Κανένας θάνατος δεν είναι καλός. Ω, και να 'ταν αλήθεια, αυτό που λένε, πως θα τους ξαναβρούμε όλους...

Ακολουθώντας τις σκιές μπαίνω πάντα στον ίδιο δρόμο. Τα δέντρα και τα φυτά θεριεύουν μες στη μοναξιά και τη θολούρα. Γίνονται σαν κάστρα τεράστια. Φτάνω στο αγέρωχο σπίτι το τυλιγμένο με κισσούς και φυλλώματα. Παρόλο που οι σκιές κοντοστέκονται και σα να μου γνέφουν, εγώ δεν πλησιάζω καν στην Πορτάρα. Θαρρώ πως μόνο αγαπημένο πρόσωπο θα με πείσει κάποτε να την περάσω.

Φεύγω και ξαναχάνομαι μέσα στα τραμ, τα φώτα και την κίνηση. Ο νους μου είναι κολλημένος στην ομίχλη και σ' όλα όσα είδα μέσα σ' αυτήν. Προσπαθώντας να ξεχαστώ περπατώ πολύ τις ομιχλιασμένες νύχτες. Αισθάνομαι κάποια ανακούφιση με το βάδισμα. Τα μεγάλα βάσανα κατασταλάζουνε σιγά σιγά στο κορμί και διοχετεύονται απ' τα πόδια στο υγρό χώμα.

(Η μόνη κληρονομιά, 1974)

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Μ. Καραγάτσης, «Το νερό της βροχής»

Κάτω στο Γουώππιν, στους ντόκους ... Η ομίχλη είναι αραιή. Μιστ, όχι φογκ. Πούσι γαλατένιο που σέρνεται πάνω στον ποταμό και ξεστρατίζει ζερβόδεξα τυλίγοντας με μυστήριο τους έρημους και μίζερους δρόμους του Ηστ Εντ. Μαύρη άσφαλτος, μαύρα σπίτια. Μαύροι περίπλοκοι δρόμοι, που ξεκινώντας απ' την κεντρική αρτηρία χάνονται προς απίθανες κατευθύνσεις. Πού και πού ένα λαμπιόνι που γεννάει φωτεινή εστία μέσα στον αχνό. Κάτι σα νεφέλωμα στο χάος του στερεώματος.

Προχωρούμε στην τύχη. Περπατάμε για να περπατάμε. Κι όπου μας βγάλει ο δρόμος. Επειδή δεν έχει τέρμα ο δρόμος μας. Δεν έχει σκοπό. Ήρθαμε εδώ για να βουτηχτούμε στην ομίχλη. Να νιώσουμε πάνω στη σάρκα μας το χάδι της το παγερό. Ν' ανασάνουμε την ύπουλη υγρασία της. Να περιπλανήσουμε τη μοναξιά μας στις ερημιές της απόμακρης συνοικίας. Να μαντέψουμε με την ευαισθησία της ψυχής μας όσα τα μάτια μας δεν δύνανται να ιδούν. Όσα σκεπάζει η νύχτα και η ομίχλη.

(*Το νερό της βροχής*, 1950)

Ερώτηση Β1

α) Να συγκρίνετε στα πιο πάνω κείμενα την επίδραση της ομίχλης στην ψυχική κατάσταση του αφηγητή. Τεκμηριώστε την απάντησή σας με αναφορές στα δύο πιο πάνω αποσπάσματα. **(μονάδες 25)**

β) i. Να διακρίνετε το είδος της αφήγησης και το είδος της εστίασης, σε καθένα από τα πιο πάνω κείμενα. **(μονάδες 10)**

ii. Να εξηγήσετε πώς διαφοροποιείται το είδος της αφήγησης στο δεύτερο κείμενο, σε σύγκριση με το πρώτο, και πώς λειτουργεί αυτή η διαφοροποίηση για εσάς, ως αναγνώστη. **(μονάδες 15)**

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

Στο δειγματικό δοκίμιο περιλαμβάνονται ερωτήσεις από όλη τη διδακτέα ύλη, όπως έχει καθοριστεί στα Πλαίσια Μάθησης. Η εξεταστέα ύλη θα ανακοινωθεί σε μεταγενέστερο στάδιο.